PROJEKTY I PROPOZYCJE BADAWCZE

JOLANTA IGNATOWICZ-SKOWROŃSKA* | UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI, SZCZECIN

Założenia słownika etymologicznego polskich frazeologizmów

Słowa kluczowe: frazeografia, słowniki specjalistyczne, słowniki etymologii związków frazeologicznych.

doi: http://dx.doi.org/10.31286/JP.100.4.8

W 2019 roku w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego ukonstytuował się Zespół Frazeologii i Paremiologii, w którego skład weszli: dr hab. Jolanta Ignatowicz-Skowrońska, prof. US (kierownik zespołu), prof. dr hab. Ewa Kołodziejek, dr hab. Barbara Komenda-Earle, prof. US, dr hab. Ewa Pajewska, prof. US, dr hab. Tomasz Szutkowski, prof. US, dr Beata Afeltowicz, dr Mirosława Hordy i dr Maria Kabata. Uczestników zespołu połączyły nie tylko zainteresowania problemami szeroko rozumianej frazeologii synchronicznej i diachronicznej, również w aspekcie porównawczym, ale też wola wspólnego opracowania słownika etymologicznego frazeologizmów używanych w języku polskim. Na gruncie słowiańskim słowniki takie zaczęły powstawać już od lat 80. XX wieku (Boryś 2011: 66–70), o czym świadczy między innymi wydanie słownika etymologicznego białoruskich frazeologizmów (Lepešaŭ 1981–1993)[1] oraz publikacja trzech frazeologicznych słowników historyczno-etymologicznych języka rosyjskiego: *Opyt ètimologičeskogo slovarâ russkoj frazeologii* (Šanskij i in. 1987), *Russkaâ frazeologiâ. Istoriko-ètimologičeskij slovar'* (Birih i in. 2005) i *Ot adamova âbloka do âbloka razdora. Proishoždenie slov i vyraženij* (Hrappa 2010). Dla języka czeskiego analogiczny zbiór opracowała w roku 1998 Ludmiła Stepanova (Stepanova 1998).

Polszczyzna nie doczekała się jeszcze takiego opracowania, choć w niektórych starszych i nowszych zbiorach leksykograficznych i frazeograficznych pojawiają się na końcu artykułów hasłowych informacje o pochodzeniu wybranych związków frazeologicznych (por. np. Krzyżanowski (red.) 1969–1978; Bąba, Liberek 2001, 2010; WSJP PAN[2]). Warto też dodać, że Stanisław Bąba w kolejnych wydaniach *Materiałów do bibliografii frazeologii polskiej* w zamieszczanych na końcu indeksach rzeczowych wyodrębniał działy publikacji o genezie frazeologizmów: *Geneza wybranych frazeologizmów* (Bąba 1998: 57–58), *Etymologia i frazeologia* (Bąba 2003: 30), *Etymologia frazeologizmów* (Bąba 2008: 31), sygnalizując tym samym, że

* jolanta.ignatowicz-skowronska@usz.edu.pl; ORCID: 0000-0002-5163-9862

1 W poszerzonej wersji słownik ukazał się w jednym tomie (Lepešaŭ 2004).

2 W WSJP PAN informacje takie umieszczane są pod etykietą „Pochodzenie", gdzie – jak piszą redaktorzy słownika – podane są „informacje o udokumentowanym lub przypisywanym komuś powszechnie autorstwie danej jednostki albo też o motywujących ją faktach czy wydarzeniach historycznych, kulturowych i innych" (Przybylska i in. 2013: 25).

badania nad etymologią związków frazeologicznych rozwijają się w Polsce i są prowadzone w różnych ośrodkach naukowych. W sumie na przestrzeni lat 1945–2005 odnotował 69 prac poświęconych etymologii frazeologizmów, a na pewno nie jest to zbiór kompletny, ponieważ nie uwzględnia pozycji, które ukazały się przed rokiem 1945 i w latach 2006–2020. O zainteresowaniach tą problematyką może też świadczyć sympozjum naukowe poświęcone genezie dawnych i nowych frazeologizmów polskich zorganizowane 18 listopada 2014 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Dziamska-Lenart, Liberek (red.) 2016).

Brak na gruncie polskiej leksykografii frazeologicznej słownika poświęconego etymologii frazeologizmów wyraźnie podkreślił w 2007 roku Wojciech Chlebda w artykule *Mały prywatny katalog pilnych zadań frazeologicznych* (Chlebda 2007). Badacz, wskazując na różne niedostatki rodzimej frazeografii, sygnalizował nieobecność w niej

> frazeologicznego słownika etymologiczno-historycznego, który poszczególne jednostki opatrywałby datami ich pierwszych notowań, komentarzami genetycznymi i odsyłaczami do istniejących już opracowań naukowych na ich temat (Chlebda 2007: 30).

Również Gabriela Dziamska-Lenart w wydanej 11 lat później monografii *Frazeografia polska. Teoria i praktyka*, omawiając typy słowników frazeologicznych języka polskiego, podtrzymała wniosek autora *Szkiców o skrzydlatych słowach*, pisząc, że „we frazeografii polskiej odczuwa się brak słownika historyczno-etymologicznego" (Dziamska-Lenart 2018: 62), choć stawiała przed tym opracowaniem również nieco inne zadania[3]. Podzielając opinię tych wybitnych badaczy, Zespół Frazeologii i Paremiologii, świadomy istnienia wielu ważnych, choć często rozproszonych, a nawet zapomnianych publikacji o etymologii związków frazeologicznych, zdecydował się podjąć prace nad przygotowaniem słownika, a jego bardzo wstępną koncepcję przedstawiła J. Ignatowicz-Skowrońska. Koncepcja została przedyskutowana 5 grudnia 2019 roku w gronie uczestników połączonego zebrania Zespołu Frazeologii i Paremiologii US oraz oddziału szczecińskiego Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.

Przygotowywany słownik będzie etymologicznym słownikiem związków frazeologicznych, które rozumiemy za Andrzejem Marią Lewickim (2003: 158) jako „nieciągłe połączenia wyrazów, w jakimś stopniu nieregularne i utrwalone społecznie". Znajdą się w nim zatem informacje o etymologii idiomów, czyli „związków, których znaczenia nie można odczytać ze znaczeń komponentów" (Lewicki 2003: 161), i frazemów, w których stopień nieregularności semantycznej jest znacznie mniejszy. Słownik nie będzie natomiast podawał licznie poświadczonych w literaturze przedmiotu informacji dotyczących genezy przysłów. Podejmując taką decyzję, kierujemy się wyrażoną między innymi przez Andrzeja Bogusławskiego (2008: 72) i A.M. Lewickiego (2009: 15) opinią, że przysłowia nie stanowią – w odróżnieniu od frazeologizmów – jednostek języka, lecz reprezentują minimalne teksty. W słowniku znajdą się jednak informacje o pochodzeniu powstałych od przysłów wyrażeń czy zwrotów (np. *kopać pod kimś dołki* ← *Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada*), jak również dane genetyczne

3 G. Dziamskiej-Lenart (2018: 62) chodzi bowiem o taki słownik historyczno-etymologiczny frazeologizmów, który „ukazywałby zmiany w zasobie frazeologicznym polszczyzny na przestrzeni kilku wieków".

dotyczące sfrazeologizowanych skrzydlatych słów, terminów itp., które przeniknęły do zasobów frazeologii języka ogólnego.

Słownik został pomyślany jako kompletny zbiór informacji o etymologii (motywacji) frazeologizmów używanych w polszczyźnie ogólnej XX i XXI wieku. Posługując się sformułowaniem „kompletny zbiór informacji o etymologii frazeologizmów używanych w polszczyźnie ogólnej", odwołuję się do idei kompletności etymologicznego słownika frazeologizmów zaprezentowanej przez Valerija M. Mokienkę we wstępie do historyczno-etymologicznego słownika rosyjskiej frazeologii (Birih i in. 2005: 3). Planowana przez nas publikacja – jako kompletny zbiór informacji o etymologii frazeologizmów – będzie, po pierwsze, zawierała dane o genezie wszystkich frazeologizmów używanych w polszczyźnie ogólnej XX i XXI wieku, które takich informacji potrzebują i dla których takie wiadomości uda się odnaleźć w literaturze przedmiotu. Tak rozumiana kompletność przygotowywanego przez nas słownika odróżni go od innych pojawiających się od pewnego czasu zbiorów i monografii poświęconych pochodzeniu wyspecjalizowanych grup spetryfikowanych połączeń słownych: biblizmów (Komornicka 1994; Godyń 1995/2006; Koziara 2001), mitologizmów (Puda-Blokesz 2015), frazeologizmów eponimicznych (Kopaliński 1996; Czeszewski, Foremniak 2011), porównań (Bańko 2004), peryfraz (Bańko 2003/2009), skrzydlatych słów (Markiewicz, Romanowski 1990, 2005; Chlebda i in. 2003; Chlebda 2005; Markiewicz i in. 2012), powiedzeń historycznych (Laskowska 2004; Zimny, Nowak 2009) itp. Pozwoli ponadto umieścić w jednym miejscu liczne, choć zwykle rozproszone informacje zawarte w różnych publikacjach: słownikach językowych bądź encyklopedycznych, monografiach i artykułach naukowych czy popularyzatorskich (por. np.: Krzyżanowski (red.) 1969–1978; Krzyżanowski 1975; Kopaliński 1991; Bąba, Liberek 2001, 2010; Mosiołek-Kłosińska, Ciesielska 2001; Sobol (oprac.) 2008; WSJP PAN), czasami trudno dostępnych (Krasnowolski 1905, 1906) lub wręcz zapomnianych, czego świadectwem są między innymi etymologie związków frazeologicznych zawarte w dawnych numerach czasopism językoznawczych czy etnograficznych.

Po drugie, maksymalnie kompletny słownik etymologii frazeologizmów języka ogólnopolskiego to słownik dający objaśnienia etymologiczne zarówno związków obecnych w starannej, literackiej polszczyźnie, jak i w jej wariancie potocznym, oraz tych jednostek, które do polszczyzny ogólnej przedostały się w postaci różnego typu zapożyczeń zewnętrznych (zapożyczenia obcojęzyczne), zapożyczeń wewnętrznych (zapożyczenia z odmian środowiskowych, terytorialnych, stylowych itp.) lub upowszechniły się w niej jako sfrazeologizowane skrzydlate wyrażenia itp. Przyjęliśmy założenie, że słownik będzie prezentować etymologie frazeologizmów używanych w polszczyźnie ogólnej XX i XXI wieku. Znajdą się w nim zatem etymologie frazeologizmów stabilnych w języku (Bąba 1989: 21), używanych przez współczesnych Polaków, poświadczonych w słownikach i nieopatrzonych w nich kwalifikatorami o charakterze chronologicznym. Obok nich pojawią się w słowniku również etymologie frazeologizmów recesywnych (Bąba 1989: 21) znajdujących się w biernym zasobie Polaków, współcześnie rzadziej używanych lub nieużywanych wcale, ale funkcjonujących w starszych tekstach, na przykład literatury pięknej, a w słownikach opatrywanych kwalifikatorami typu *przestarzałe*, *dawne*, *recesywne* itp. Odnotujemy również etymologie nowych, ekspansywnych jednostek frazeologicznych (Bąba 1989: 22), czyli związków pochodzących z końca XX i początku XXI wieku,

często jeszcze nierejestrowanych w źródłach leksykograficznych. Będą one jednak wprowadzane do słownika wówczas, jeśli w powszechnie dostępnych korpusach języka polskiego – NKJP i korpusie Frazeo.pl – zostaną poświadczone reprezentatywną liczbą przykładów użycia w tekstach o zasięgu ogólnopolskim.

Po trzecie, przygotowywany przez nas zbiór, pomyślany jako kompletny słownik etymologiczny frazeologizmów, będzie rejestrował wszystkie poświadczone w literaturze przedmiotu etymologie dla każdego frazeologizmu, przy czym będziemy brać pod uwagę tylko te etymologie, które są umieszczone w różnego typu recenzowanych publikacjach ukazujących się w postaci zbiorów leksykograficznych, monografii czy artykułów, zarówno naukowych, jak i popularyzatorskich, oraz – wybiórczo – w tekstach literackich. W tym sensie słownik nie będzie prezentował etymologii tworzonych przez jego redaktorów, lecz będzie upowszechniał informacje o pochodzeniu ustabilizowanych w polszczyźnie połączeń słownych udokumentowane w obszernej literaturze przedmiotu. Słownik, jak wspomniałam wcześniej, będzie podawał wszystkie odnotowane w źródłach etymologie dla poszczególnych frazeologizmów. W wielu wypadkach jest bowiem tak, że do danego frazeologizmu odnosi się kilka różnych informacji o jego pochodzeniu, czego dobrym przykładem jest spór o etymologię wyrażenia *perskie oko* toczący się w latach 20. i 30. XX wieku na łamach „Języka Polskiego" (Birkenmajer 1929; Ułaszyn 1929, 1930), zapoczątkowany wyrażoną przez Stanisława Szobera (1929: 31) opinią, że jest on kalką z języka francuskiego. Innym przykładem może być zwrot *wyskoczyć/wyrwać się jak/niczym filip z konopi* 'zrobić coś nie w porę, bez zastanowienia, zaskoczyć czymś kogoś', dla którego dziś można podać kilka różnych etymologii, poczynając od naiwnej, zamieszczonej w *Nowych Atenach* Benedykta Chmielowskiego (cyt. za: Gloger 1901: 155–156), przez nowszą, autorstwa Aleksandra Weryhy-Darowskiego, popartą autorytetem wybitnego botanika, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Józefa Rostafińskiego (1884), a spopularyzowaną w licznych późniejszych opracowaniach Antoniego Krasnowolskiego (1905: 155), Juliana Krzyżanowskiego ((red.) 1969–1978, t. 1: 566), Władysława Kopalińskiego (1991: 282–283), czy jej odmiankę upowszechnioną w zbiorze Katarzyny Mosiołek-Kłosińskiej i Anny Ciesielskiej (2001: 90), a kończąc na ostatniej zaproponowanej w roku 2002 przez Władysława Dynaka (2002: 61–63).

I, po czwarte, przygotowywany słownik jako kompletny zbiór wiadomości o pochodzeniu frazeologizmów używanych w polszczyźnie XX i XXI wieku będzie zawierał informacje o źródłach podawanych w nim etymologii poszczególnych związków. Dokumentacja źródeł będzie się pojawiała po każdej nocie etymologicznej w postaci skrótów bibliograficznych zawierających nazwisko autora danej etymologii lub tytuł dzieła ją przywołującego wraz z datą publikacji i numerem strony, a rozwiązanie skrótów bibliograficznych i pełna lista źródeł znajdą się na końcu słownika. Skróty bibliograficzne źródeł będą uszeregowane od najnowszych po najstarsze; w takim samym układzie chronologicznym będą też uporządkowane poszczególne etymologie dla frazeologizmów, którym przypisano więcej niż jedną etymologię. Uwzględniając wszystkie obecne w źródłach etymologie, również etymologie naiwne (por. etymologię zwrotu *wyskoczyć/wyrwać się jak/niczym filip z konopi* autorstwa B. Chmielowskiego), niepewne czy – wybiórczo – literackie (por. poetycką etymologię Jana Brzechwy (1954) na temat pochodzenia zwrotu *uszyć komuś buty*), chcemy ukazać żywe w społeczeństwie polskim zainteresowanie

pochodzeniem związków frazeologicznych i tradycje badań w tej dziedzinie, sięgające daleko wstecz i bogato udokumentowane w literaturze źródłowej.

Wstępnie zakładamy, że frazeologizmy w słowniku – tak jak się to dzieje w wielu zbiorach frazeograficznych – będą porządkowane w układzie gniazdowym. Nazwą gniazda będzie ta nazwa komponentu związku frazeologicznego, która kształtowo jest tożsama z autosemantycznym wyrazem języka polskiego, przy czym – wyjątkowo – nazwami gniazd staną się też nazwy komponentów izolowanych w języku. W słowniku będzie tyle gniazd, ile jest nazw komponentów związku tożsamych kształtowo z nazwami autosemantycznych wyrazów stanowiących zasób leksykalny polszczyzny, z uwzględnieniem nazw komponentów izolowanych. Artykuł hasłowy będzie miał budowę dwudzielną. Pierwszą część będzie stanowić informacja ogólna o frazeologizmie, drugą – informacja etymologiczna o jego pochodzeniu (motywacji). Informacje o charakterze ogólnym będą dotyczyć postaci formalnej związku frazeologicznego, jego ewentualnego nacechowania i znaczenia (znaczeń). Informacje te zostaną zaczerpnięte ze słowników języka polskiego, co zostanie udokumentowane w postaci skrótu źródła/źródeł, z którego/których zostały one zaczerpnięte. W wypadku frazeologizmów funkcjonujących we współczesnym języku polskim informacje takie czerpać będziemy z *Wielkiego słownika frazeologicznego PWN z przysłowiami* (Kłosińska i in. (oprac.) 2005), ponieważ jest on najobszerniejszym dziś zbiorem frazeograficznym współczesnej polszczyzny. W wypadku frazeologizmów starszych, tam niezapisanych, będziemy sięgać do *Słownika frazeologicznego języka polskiego* Stanisława Skorupki (1989). Związków nowych, nieuwzględnionych w wymienionych słownikach, będziemy poszukiwać w innych zbiorach rejestrujących zasób leksykalny współczesnej polszczyzny, przede wszystkim w WSJP PAN i – w drugiej kolejności – zbiorze *Słowa słowa... Czy je znasz?* (Smółkowa (red.) 2013). Jeśli jakiś frazeologizm nie został nigdzie poświadczony, a weryfikacja korpusowa pokaże, że funkcjonuje on we współczesnej polszczyźnie, autorzy słownika zaproponują własną informację ogólną o nim, zaznaczając, że nie jest on jeszcze rejestrowany w słownikach języka polskiego. Informacje o charakterze etymologicznym, dotyczące pochodzenia danego związku frazeologicznego, przybiorą postać noty etymologicznej oraz odsyłacza/odsyłaczy do źródła/źródeł, z którego/których zostały zaczerpnięte. Pełna informacja o frazeologizmie (ogólna i etymologiczna) pojawi się w słowniku tylko w jednym gnieździe; w innych gniazdach będą odsyłacze do gniazda, w którym została ona zamieszczona.

Praca nad słownikiem jest w fazie wstępnej i będzie przebiegała etapami, począwszy od zgromadzenia listy źródeł, przez sporządzanie na jej podstawie ekscerptów etymologicznych, aż po zredagowanie poszczególnych artykułów hasłowych słownika. Zakładamy, że słownik w zaprezentowanym kształcie ukaże się w drugiej połowie lat 20. XXI wieku.

Bibliografia

Bańko M. 2003/2009: *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych*, wyd. 2 zmienione, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Bańko M. 2004: *Słownik porównań*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Bąba S. 1989: *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.

Bąba S. 1998: *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1945–1995*, Wydawnictwo WiS, Poznań.

Bąba S. 2003: *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 1996–2000*, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne", Poznań.

Bąba S. 2008: *Materiały do bibliografii frazeologii polskiej. Prace opublikowane w latach 2001–2005*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.

Bąba S., Liberek J. 2001: *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Bąba S., Liberek J. 2010: *Popularny słownik frazeologiczny języka polskiego*, Langenscheidt, Warszawa (CD).

Birih A.K., Mokienko V.M., Stepanova L.I. 2005: *Russkaâ frazeologiâ. Istoriko-ètimologičeskij slovar'*, Astrel', AST, Hranitel', Moskva.

Birkenmajer J. 1929: *O* perskiem oku, „Język Polski" XIV, z. 4, s. 124–126.

Bogusławski A. 2008: *Semantyka, pragmatyka. Leksykografa głos demarkacyjny*, Takt, Warszawa.

Boryś W. 2011: *Słowiańskie słowniki etymologiczne*, „Rocznik Slawistyczny" LX, s. 15–70.

Brzechwa J. 1954: *Bajki i baśnie*, Nasza Księgarnia, Warszawa.

Chlebda W. 2005: *Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.

Chlebda W. 2007: *Mały prywatny katalog pilnych zadań frazeologicznych*, [w:] A.M. Lewicki (red.), *Problemy frazeologii europejskiej VIII*, Norbertinum, Lublin, s. 15–31.

Chlebda W., Mokienko W.M., Szuleżkowa S.G. 2003: *Rosyjsko-polski słownik skrzydlatych słów*, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask.

Czeszewski M., Foremniak K. 2011: *Ludzie i miejsca w języku. Słownik frazeologizmów eponimicznych*, red. nauk. M. Bańko, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Dynak W. 2002: *O filipie (Filipie), co się wyrwał (wymknął, wyskoczył) z konopi. Przyczynek do paremiologii łowieckiej*, „Poradnik Językowy", z. 6, s. 59–63.

Dziamska-Lenart G. 2018: *Frazeografia polska. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.

Dziamska-Lenart G., Liberek J. (red.) 2016: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Geneza dawnych i nowych frazeologizmów polskich*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.

Gloger Z. 1901: *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Druk P. Laskauera i W. Babickiego, Warszawa.

Godyń J. 1995/2006: *Od Adama i Ewy zaczynać. Mały słownik biblizmów języka polskiego*, Spółka Wydawniczo-Księgarska. Oficyna Wydawnicza Rytm, wyd. 2 poprawione, uzupełnione i rozszerzone, Warszawa.

Hrappa V.V. 2010: *Ot adamova âbloka do âbloka razdora. Proishoždenie slov i vyraženij*, NC ÈNAS, Moskva.

Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A. (oprac.) 2005: *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Komornicka A.M. 1994: *Słownik zwrotów i aluzji biblijnych*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź.

Kopaliński W. 1991: *Słownik mitów i tradycji kultury*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.

Kopaliński W. 1996: *Słownik eponimów, czyli wyrazów odimiennych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Koziara S. 2001: *Frazeologia biblijna w języku polskim*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków.

Krasnowolski A. 1905: *Przenośnie mowy potocznej*, cz. 1, Wydawnictwo M. Arcta w Warszawie, Warszawa.

Krasnowolski A. 1906: *Przenośnie mowy potocznej*, cz. 2, Wydawnictwo M. Arcta w Warszawie, Warszawa.

Krzyżanowski J. (red.) 1969–1978: *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, t. 1–4, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.

Krzyżanowski J. 1975: Mądrej głowie dość dwie słowie. *Pięć centuryj przysłów polskich i diabelski tuzin*, t. 1: *Od Abrahama do kleryka*, t. 2: *Od klimka do postu*, t. 3: *Od pożyczania do Żywca*, wyd. 3 rozszerzone, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.

Laskowska A. 2004: *Słówka historyczne, czyli III Rzeczpospolita w cytatach*, Iskry, Warszawa.

Lepešaŭ I.Â. 1981–1993: *Etymalagìčny sloŭnìk frazealagìzmaŭ*, cz. 1–2, Narodnaâ asveta, Mìnsk.

Lepešaŭ I.Â. 2004: *Etymalagìčny sloŭnìk frazealagìzmaŭ*, cz. 1–2, Belaruskaâ Encyklapedyâ, Mìnsk.

Lewicki A.M. 2003: *Zakres frazeologii*, [w:] A.M. Lewicki, *Studia z teorii frazeologii*, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask, s. 155–167.

Lewicki A.M. 2009: *Uwagi wstępne o frazach*, [w:] A.M. Lewicki, *Studia z polskiej frazeologii*, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask, s. 15–29.

Markiewicz H., Romanowski A. 1990: *Skrzydlate słowa*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
Markiewicz H., Romanowski A. 2005: *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*, wyd. nowe, poprawione i znacznie rozszerzone, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
Markiewicz H., Romanowski A., Kotowska-Kachel M. 2012: *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych 2*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
Mosiołek-Kłosińska K., Ciesielska A. 2001: *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa.
NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego (online: www.nkjp).
Przybylska R., Żmigrodzki P., Węgrzynek K. 2013: *Zasady opisu związków frazeologicznych w* Wielkim słowniku języka polskiego PAN, [w:] G. Dziamska-Lenart, J. Liberek (red.), *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Między teorią a praktyką frazeograficzną*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 17–27.
Puda-Blokesz M. 2015: Po nitce do kłębka. *Mały słownik mitologizmów frazeologicznych języka polskiego*, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków.
Rostafiński J. 1884: *Legenda o Filipie z Konopi*, w drukarni „Czasu" Fr. Kluczyckiego i Spółki pod zarządem Józefa Łakocińskiego, Kraków.
Skorupka S. 1989: *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. 1–2, Wiedza Powszechna, Warszawa.
Smółkowa T. (red.) 2013: *Słowa, słowa... Czy je znasz?*, oprac. zespół K. Holly, B. Nowakowska, T. Smółkowa, A. Żółtak, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
Sobol E. (oprac.) 2008: *Słownik frazeologiczny PWN z Bralczykiem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
Stepanova L. 1998: *Historie a etymologie českých rčení. Bibliografi e pramenů*, Karolinum, Praha.
Šanskij N.M., Zimin V.I., Filippov A.V. 1987: *Opyt ètimologičeskogo slovarâ russkoj frazeologii*, Russkij âzyk, Moskva.
Szober S. 1929: *Życie wyrazów*, t. 1: *Powstawanie wyrazów (nowotwory swojskie i zapożyczenia)*, Kraków [i in.].
Ułaszyn H. 1929: *O* perskiem oku, „Język Polski" XIV, s. 173–177.
Ułaszyn H. 1930: *Dokoła* perskiego oka, „Język Polski" XV, s. 123–124.
Zimny R., Nowak P. 2009: *Słownik polszczyzny politycznej po roku 1989*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki P. (online: wsjp.pl, dostęp: 14 kwietnia 2020).

Summary

The foundations of the etymological dictionary of Polish phraseological units

Keywords: phraseology, specialist dictionaries, etymological dictionaries of phraseological units.

The members of the Team of Phraseology and Paremiology in the Institute of Linguistics at the University of Szczecin – Jolanta Ignatowicz-Skowrońska (leader), Ewa Kołodziejek, Barbara Komenda-Earle, Ewa Pajewska, Tomasz Szutkowski, Beata Afeltowicz, Mirosława Hordy, and Maria Kabata – have embarked on the project of a complete etymological dictionary of phraseological units used in the general Polish in the 20th and 21st century. The completeness of a dictionary relies on providing thoroughly documented etymological information on those phraseological units which require such information and which can be found in primary sources, irrespective of the origin of the phrasemes, be it either literary language or community or foreign provenance. The project is at a preliminary stage now. The dictionary is planned to be published in the late 20s.